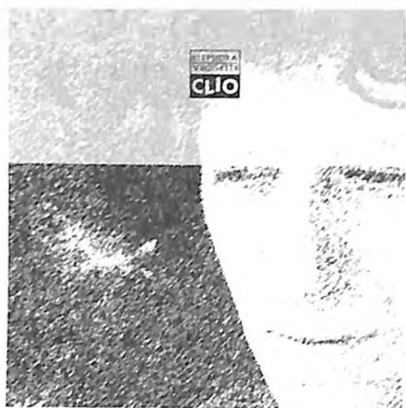

SONORNI POTRESI

Ernst Pavel
**ŽIVOT U MRAČNIM
VREMENIMA**

Mark Tompson
**IZVOD IZ KNJIGE
ROĐENIH**
Priča o Danilu Kišu

Ernst Pavel
„ŽIVOT U MRAČNIM VREMENIMA“
prevela sa engleskog Indira Funduk,
„Clio“, Beograd 2014

Mark Tompson
„IZVOD IZ KNJIGE ROĐENIH:
PRIČA O DANILU KIŠU“
preveo sa engleskog Muharem Bazdulj

U jesen 2014, dva naslova objavljena u ediciji „Klepsidra“ uglednog beogradskog izdavača „Clio“, otvorila su svedočanstva o kompleksnim etapama i prevratnim nasilnim društvima pred polovinu veka, o efektima krize i ratnih satiranja i trajnih posledica antisemitizma i Holokausta. Neizostavan kulturološki doprinos obe ove različite celine reflektuje nimalo jednolinijski proživljena iskustva, unoseći i specifičnost jevrejskog porekla kao literarni, ali i politički i istorijski kompas. Memoarska sećanja beogradskog dečaka doseljenog iz Nemačke u Beograd 1934, Ernsta Pavela, kao i zapazena i nagrađena biografija Danila Kiša britanskog istoričara i pisca, Marka Tompsona, prevodi su sa engleskog jezika. Pokazuju da se lokalno iskustvo života odvija u razbuktalim etapama ličnih zalaganja, beskompromisnih održanja, kao i pobunjenih

razmišljanja, sećanja i svetonazora koji se regionalno naslojavaju kao otvoreno istorijsko područje. Ernst Pavel (1920–1994) ispisuje svojevrtni ples sa istorijskim pomračenjem, od Berlina i detinjstva u Beogradu u sezonama po ubistvu kralja Aleksandra, preko levičarskih organizacija i

jevrejskog okrilja Hašomer hacair društva ili Komunističke omladine, do kraja tridesetih godina i emigracije u Njujork.

Naizgled se osnovne recenzije i najave pokazuju kao odlična sistematizacija informacija pa je tako za celinu „Život u mračnim vremenima“, vizura sećanja jedinstven svet promišljanja ideoloških nasilja, psiholoških borbi, opštih političkih vesti i prirode suočenja sa izmenljivim naletima kolektivnih odnosa pojedinaca, pre svega ka dogmama, totalitarnim, narodnim ili svim okružujućim frontovima koji se pojedincu otvaraju u saznanjima i impresijama mladosti. U Pavelovoj svesti ta sredina tridesetih godina, ali i svih kasnijih posleratnih decenija, doslovno zapliće senzacije neverovatnog kataloga ličnosti i njihovog psihološkog i društvenog sudelovanja. U ovakvom pravcu, upravo se otkrivanje pojedinaca i njihovih sećanja, kao što je mladalačako šegrtovanje u knjižari izdavača Gece Kona na početku beogradske Knez Mihailove ulice, predstavlja u dokumentarnom bogatstvu opisanih trenutaka, susreta i tadašnjih ljudskih povezivanja. Ukoliko se društvena angažovanost tih vremena u kulturi sagledava ne samo kroz trgovačke poslove Kona, kao jednog od najznačajnijih knjižara Kraljevine Jugoslavije, već i kroz katalog ličnosti i mišljenja koje pisac apostrofira, polemično komentariše i uvodi u svoj redosled kazivanja. Otud i Karl Marks i Karl Libkneht, svakako, Sigmund Frojd ali i njegov kasniji učenik Vilhelm Rajh, pisac „Masovne psihologije fašizma“ ili Lav Trocki pokazuju sagovornicima osvešćenog, na evropskim saznanjima negovanog liberalnog mislioca, okruženog neprilikama. Pavelov raspon u svedenim poglavljima očigledno obilno ispisanih memoara koje je u Njujorku priredila njegova kći, Mirjam Pavel, otvaraju zanosan i odlučan avanturizam, nadasve u završnici rata i angažovani povratak u ratne operacije u severnoj Africi, potom Italiji (u Napulju i Bariju) ka pokretima otpora, kao i svojim iskustvima iz vremena poput osnivanja države Izrael i posleratnim godinama kada, kao pisac i književni kritičar, deluje u Njujorku objavljujući svoju prozu, romane 'From the Dark Tower' (1957) i 'In The Absence of Magic' (1960). U pogovoru, odnosno poslednjem poglavlju, knjige koju ispisuje Mirjam Pavel, nakon očeovog preranog odlaska posle borbe sa bolešću, data je iscrpna karakterna studija ovog naknadno otkrivenog hroničara produbljenih i polemičkih shvatanja i prodornih gledišta: „Od likova u izmišljenom logoru za raseljena lica u svom prvom romanu do krokija o Hajnrihu Belu u svojoj poslednjoj knjizi, napisanoj više od četiri decenije kasnije, istraživao je iznova i iznova živote Jevreja i šta znači biti Jevrejin. Tokom niza godina, pisao je tekstove i za časopise na razne teme, od toga kako je sve slabija podrška jevrejske srednje klase

uticala na škole u Grejt Neku do razmišljanja o modernom kibucu. Napisao je knjigu o osnivaču cionizma i izmišljenu priču o pisaru koji je bio svedok pada Jerusalima”.

Bez zadržske, odvažni pasaži Pavelovih posmatranja i kritičkog mišljenja nisu imali pandan spektralnim sagledavanjima prelomnih i određujućih decenija društvenih ključanja i izmena veka.

U biografskom prodoru, pokazaće se čak i izuzetno zapaženim doprinosom, po mišljenju Čarlsa

Simića – prvim takve vrste, a zapravo monografiji o piscu Danilu Kišu (1935–1989), Mark Tompson je načinio metodološki pomak neverovatnog posthumnog obilaska. Knjiga je odmah po objavljivanju u anglosaksonskom svetu stekla zasluženu pažnju, a uvrštena je među pet najboljih biografskih izdanja 2013. u SAD – prema izboru američkog Nacionalnog udruženja književnih kritičara (NBCC). „Izvod iz knjige rođenih“ je kako glasi i podnaslov ove Kišove svojevrsne „kratke biografije“ iz pariskih godina iz 1983, pružila tako spektralni, enciklopedijski i zanosni ulazak u perivoje sećanja, književnih i kulturoloških analiza, balkanske sudbine i obeležja ličnog genetskog zamešateljstva. U njima se, kao u nekom drukčijem pikarskom romanu ovog doba, Danilo Kiš pojavljuje kao figura kulture i nosilac vizije sopstvenih trauma, polemičar, pesnički nadahnuti prozaista i prevodilac sa francuskog, ruskog i mađarskog jezika. Tompsonova knjiga nipošto nije doprinos književnim pogledima rano nestalog pisca, već je usađivanje organicističke snage u poglavlja raznolika po dužini i u svaku rečenicu Kišovog kratkog autobiografskog teksta. Rezignirano suočenje sa mentalitetom, sa običajima, sa zlim navikama, antropološkim i istorijskim udesima i insistentno praćenje savremenika i svedoka učinili su da se retorička matrica proširila nalikujući na Kišov najduži roman „Peščanik“, na insistentnu barokizaciju osvetljenog sazvežđa zgaslog života i duha vremena. Na preko šest stotina iscrpnih stranica, sa poglavljima po svakom navodu iz navedenog teksta, čitalac je pred eferidama ove životne biografije, u plimi činjenica ljudske jezgrovitosti, anegdota ali i činjenica suočenja sa vrstama nikako samo tehničkog egzila, sa etatističkim suptilnim represijama, klanovskim spletkama i ostalim epizodama piščeve boemske i disidentske prirode. Monografiji doprinosi zapanjujući indeks imena koja je Tompson, u više od dve decenije, radeći i za UNPROFOR usred konflikta devedesetih godina, domašio otvarajući južnoslovensku „ponoć u podne“, datu kroz Danila Kiša kao alegoriju vremena ideje slobode, preobražaja komunizma, eruptivnih zaostataka

nacionalizma i odraza koji su, po Kišovom odlasku, zauvek izmenili naše kolektivno iskustvo. Polifono obilje citata, plodnih digresija, dopuna i vraćanja u vremenu izvedene su sa kvalitetima visokofrekventne celine otvorene za razbuđivanje, kao i za htenja i motive piščevog sudelovanja na lokalnoj južnoslovenskoj ali i evropskoj i svetskoj sceni postmoderne literature. Dosledni borac protiv uskogrude represije raznih dominirajućih funkcionera svog esnafa, ličnost koja je pričama i stavovima izjednačavala ne samo nacističke i staljinističke logore, već je stavom i nepomirljivošću razobličila isključivosti nacionalističkih, partijskih i klerikalnih „jedinih istina“. U Tompsonovim dočitavanjima, krije se fascinacija opsesivnim i bolnim suočenjima domišljanja vlastite piščeve balkanske i srednjevrop-ske sudbine, isto tako i crnogorskog i jevrejskog traga Kišovog porekla i neporecivog, opravdanog i potresno ličnog bunta.

Nikola Šuica